

ВИСОКА ШКОЛА ЗА ВАСПИТАЧЕ
СТРУКОВНИХ СТУДИЈА
АЛЕКСИНАЦ

НАШЕ СТВАРАЊЕ

Зборник радова са Десетог симпозијума
са међународним учешћем
„ВАСПИТАЧ У 21. ВЕКУ“

14

АЛЕКСИНАЦ
2014.

Издавач:

Висока школа за васпитаче струковних студија
Пиварска б.б. 18220 Алексинац
тел: (018) 804-323, 803-331
e-mail: vas.skola@medianis.net

За издавача:

др Стојан Обрадовић

Главни и одговорни уредник:

др Миролjub Јоковић

Редакција:

др Даница Радуновић Столић
др Јован Живковић
др Далиборка Поповић
др Мићо Милетић
Аница Павловић

*Чланови уређивачког одбора
из иностранства:*

др Само Фошнарић (Словенија)
др Милош Ковачевић (Република Српска)
др Светлана Калезић Радоњић (Црна Гора)
др Анета Баракоска (Македонија)
др Ала Белусова (Русија)

Лектор:

др Милутин Ђуричковић

Преводилац:

др Игор Петровић

Технички уредник:

др Лазар Стошић

Штампа:

СВЕН – Ниш, Стојана Новаковића 10

Тираж:

150 примерака

САДРЖАЈ

УВОДНА РЕЧ	9
------------------	---

1. ОТКРИВАЊЕ СВЕТА У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ

Стеван Јокић: ОТКРИВАЊЕ СВЕТА У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ	13
Ненад Сузић: ОСОБИНЕ ВАСПИТАЧА 21. ВЕКА	22
Милица Љ. Михајловић, Љубиша Михајловић, Невенка Михајловић: ДИЛЕМА ЖИВОТА СА АСПЕКТА МОЛЕКУЛА ДНК	35
Љубиша Михајловић, Милица Љ. Михајловић, Невенка Михајловић: ХОЛИСТИЧКИ ПРИСТУП ЕДУКАЦИЈИ – ХОЛИЗАМ	44
Јово Радош: САДЕЈСТВО ФИЛОЗОФИЈЕ И ПЕДАГОГИЈЕ У ВАСПИТНОМ РАДУ	54
Олгица Бабић – Бјелић: КАКО СУ НАС ДИСЦИПЛИНОВАЛИ И КАКО МИ ДИСЦИПЛИНУЈЕМО СВОЈУ ДЕЦУ	59
Петар Ђуза: ОД ВИЗУЕЛНОГ ДО ВИРТУЕЛНОГ У ПОСТМОДЕРНОМ ДОБУ ..	67
Гордана Сјеничић, Катарина Чутовић, Ана Теофиловић: СА ДЕЦОМ ОКО СВЕТА	77
Веселинка Браловић: УТИЦАЈ МУЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА НА ДЕЦУ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	84
Марина Гавриловић: МУЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ – НЕКАД И САД	89
Снежана Кутлешкић, Биљана Јелисавчић, Јелена Митрашиновић Брашанац, Мирјана Јелисијевић Лончар: РАСТИМО УЗ МУЗИКУ	94
Милка Симић, Ивана Васиљевић: КУЛТУРНО-ОБРАЗОВНИ ЦЕНТАР У ВРТИЋУ	99
Босиљка Оцокољић, Видосава Тењовић: ПУТ ДО ПОВОЉНЕ ПСИХОСОЦИЈАЛНЕ КЛИМЕ У ГРУПИ	107
Марија Александровић: УМЕТНИЧКИ ПОКРЕТ ARTE ROVERA И МОДЕРАН ПРИСТУП КОРИШЋЕЊУ РАЗЛИЧИТИХ ЛИКОВНИХ МАТЕРИЈАЛА У РАДУ СА ДЕЦОМ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	112
Зденка Миливојевић: ЕФЕКТИВНО ЛИДЕРСТВО	117
Веселин Бунчић: ПРИНЦИПИ ФОРМИРАЊА ВИШЕГОДИШЊЕГ ПРОЦЕСА ТРЕНИРАЊА, ПУТ ОД ДЕТЕТА – ПОЧЕТНИКА ПА ДО ВРХУНСКОГ СПОРТИСТЕ	125
Виолета Поповић: САРАДЊА ПОРОДИЦЕ И ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ ...	136
Билјана Попеска, Снежана Јованова-Митковска: КАКО ДО ПОДОБАР ХОЛИСТИЧКИ ПРИСТАП ВО ЕДУКАЦИЈАТА НА ПРЕДУЧИЛИШНИТЕ ДЕЦА.....	150
Драгица Илић, Борис Илић: МОРАЛНО И ЕКОЛОШКО ВАСПИТАЊЕ БИТНА ПРЕТПОСТАВКА ОПСТАНКА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ	163
Слободанка Миладиновић, Далиборка Живковић: ПРЕДШКОЛСКЕ И ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ ИЗВОРИ ЗНАЊА И ЗДРАВЉА	168
Ирина Поповић, Маја Радужков: ЗНАЧАЈ ИГРЕ У ВАСПИТАЊУ ПРЕДШКОЛСКОГ ДЕТЕТА.....	173

2. ПОДСТИЦАЊЕ И РАЗВОЈ ДАРОВИТОСТИ КОД ПРЕДШКОЛСКОГ ДЕТЕТА

Љубиша Златановић: ПРИРОДА И ПСИХОЛОШКИ ЗНАЧАЈ КРЕАТИВНОСТИ ПРЕДШКОЛСКЕ ДЕЦЕ - ИМПЛИКАЦИЈЕ ЗА ВАСПИТНУ ПРАКСУ	183
Драгана Гавриловић Обрадовић: ВАШЕ ДЕТЕ ГЕНИЈЕ	195
Радмила Ђурић: ДЕТЕ У ПРОЦЕСУ УЧЕЊА	203
Ахмед Бихорац: ПОДСТИЦАЊЕ И РАЗВОЈ ДАРОВИТОСТИ КОД (ПРЕДШКОЛСКОГ) ШКОЛСКОГ ДЕТЕТА	210
Марко Столић, Даница Радуновић Столић: УЧЕЊЕ СТРАНОГ ЈЕЗИКА НА НИВОУ ПРЕДШКОЛСТВА	216
Драгана Драгутиновић, Бојана Николић: ИНОВАЦИЈЕ У ПРИСТУПУ ЛИКОВНОМ ОБРАЗОВАЊУ ПРЕДШКОЛСКЕ ДЕЦЕ	222
Марија Савић: ИНОВАТИВНИ ПРИСТУП ПРИ ПОСТАВЦИ ОСНОВНИХ ТОНСКИХ ВИСИНА	228
Драгана Љубисављевић: САМОСТАЛНО УЧЕЊЕ - УСЛОВ ЦЕЛОЖИВОТНОГ УЧЕЊА	241
Виолета Николић: ЗНАЧАЈ СЛИКОВНИЦЕ ЗА РАЗВОЈ ДЕТЕТА	249
Весна Лазић: СРЕДСТВА ДРАМСКОГ ИЗРАЖАВАЊА У ПРИПРЕМИ ТЕКСТА ЗА СЦЕНСКО ИЗВОЂЕЊЕ НА ПРЕДШКОЛСКОМ УЗРАСТУ	256
Бранко Поповић: СЦЕНСКА УМЕТНОСТ У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА ДАРОВИТОСТИ КОД ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	263
Даница Столић: ФОЛКЛОРНА ЛУТКА И ЊЕНА ПРИМЕЊИВОСТ У ВРТИЋУ	271
Аница Павловић: СВЕТ ДРАМЕ И ПОЗОРИШТА У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ	277
Дејан Милетић, Аница Павловић: ЗНАЧАЈ ДРАМСКОГ ВАСПИТАЊА У ВРТИЋУ	283
Александар Ракић, Габријела Чмерић, Драгана Ст. Рудњанин: УКЉУЧИВАЊЕ И ВЕЋА ДОСТУПНОСТ ПРИПРЕМНОГ ПРЕДШКОЛСКОГ ПРОГРАМА ДЕЦЕ РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ	287
Наташа Ћирић, Марина Ивановић: РАЗВИЈАЊЕ КРЕАТИВНОГ МИШЉЕЊА КОД ДЕЦЕ УВОЂЕЊЕМ ИНОВАТИВНИХ МЕТОДА У ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНИ ПРОЦЕС	294
Оливера Крупеж: СВЕВРЕМЕНЕ ИДЕЈЕ ЈАНА КОМЕНСКОГ О ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ	300
Часлав Стоиљковић: ОСПОСОБЉАВАЊЕ ВАСПИТАЧА ЗА РАД СА ДАРОВИТОМ ДЕЦОМ	308
Драгица Станковић: ИГРА КАО СРЕДСТВО УПОЗНАВАЊА ДЕТЕТА У САВРЕМЕНОЈ ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ	315
Небојша Цветковић, Снежана Цветковић: МОТОРНО УЧЕЊЕ ОСНОВНИХ ТРЕНАЖНИХ ПОКРЕТА ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	320

3. УНАПРЕЂИВАЊЕ КВАЛИТЕТА РАДА ВАСПИТАЧА (ИНОВАЦИЈЕ, ПРЕПОРУКЕ, СТАНДАРДИ)

Мира Јовановић: ПРОФЕСИОНАЛНИ РАЗВОЈ И ПРОМЕЊЕНЕ УЛОГЕ ВАСПИТАЧА У 21. ВЕКУ	331
Татјана Нововић, Веселин Мићановић: ВАСПИТАЧИ КАО ПЛАНЕРИ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА У ПРЕДШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА У ЦРНОЈ ГОРИ	337
Биљана Гајић: ПРАЋЕЊЕ ПРОФЕСИОНАЛНОГ РАЗВОЈА ВАСПИТАЧА КРОЗ ИСКУСТВО КОМИСИЈЕ ЗА ПРОВЕРУ САВЛАДАНОСТИ ПРОГРАМА УВОЂЕЊА ПРИПРАВНИКА У САМОСТАЛНО ОБАВЉАЊЕ ПОСЛОВА У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ	346
Деспина Сивевска, Јадранка Рунчева: ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ НА ВОСПИТУВАЧОТ	354
Јадранка Рунчева, Деспина Сивевска: ВКЛУЧЕНОСТ НА ДЕЦАТА СО ПОСЕБНИ ОБРАЗОВНИ ПОТРЕБИ ВО РЕДОВНИТЕ ГРУПИ ВО ДЕТСКАТА ГРАДИНКА	363
Весна Краварушић: СТАВОВИ БУДУЋИХ ВАСПИТАЧА О ДЕМОКРАТСКИМ ВРЕДНОСТИМА	372
Снежана Прелић, Бранка Мандић: ПРЕВЕНЦИЈА ПОРЕМЕЋАЈА ПИСАЊА КОД ПРЕДШКОЛСКЕ ДЕЦЕ	380
Мелинда Симић, Бранислава Петрашков Мучалов: „ЧУВАРИ ОСМЕХА“ У ВРТИЋУ	389
Живорад Миленовић: ПРИМЕНА МОДЕЛА ИНТЕРАКТИВНОГ ИНТЕГРИСАНОГ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА У ДЕЧЈЕМ ВРТИЋУ ..	393
Јасмина Боуали Станојковић, Татјана Ристивојевић, Јелена Драговић МЕТОДОЛОГИЈА САРАДЊЕ ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ И ОСНОВНЕ ШКОЛЕ ЗА ДЕЦУ СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ	399
Анкица Симона Ковачевић: ИСТОРИЈСКИ ПРЕГЛЕД ОДНОСА ДРУШТВА ПРЕМА ОСОБАМА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	402
Соња Величковић: ПРИПРЕМНИ ПРЕДШКОЛСКИ ПРОГРАМ - НОВА КОНЦЕПЦИЈА ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА ..	408

4. ДЕТЕ У ВРЕМЕНУ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ

Невена Поповић: ДИГИТАЛНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ И ЊИХОВО КОРИШЋЕЊЕ У ОБРАЗОВАЊУ	417
Тања Спасојевић: МОГУЋИ НАЧИНИ ПРЕВАЗИЛАЖЕЊА НЕГАТИВНОГ УТИЦАЈА ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ НА ПОРОДИЦУ, ДЕТЕ И ВАСПИТАЊЕ ПРЕДШКОЛСКОГ ДЕТЕТА	423
Марина Ивановић, Наташа Ћирић: МЕДИЈИ И ВАСПИТАЊЕ ДЕЦЕ У ПРОЦЕСУ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ	428
Марија Јоновић: БИБЛИОТЕКА И ПЕРСПЕКТИВА РАЗВОЈА ПРЕДШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ	434
Миле Пенков, Силвана Видојковић: САРАДЊА БИБЛИОТЕКАРА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ И ВОДИТЕЉА ЛУТКАРСКЕ СЕКЦИЈЕ	440
Данијела Манић: БИЛИНГВАЛНА НАСТАВА – ИЗАЗОВ 21. ВЕКА	445
Михајло Марковић, Соња Новотни: ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА - ПРИЧИНА ЗА ВРАЌАЊЕ НА ВЕРОНАУКАТА ВО ВОСПИТНООБРАЗОВНИОТ ПРОЦЕС КАЈ ДЕЦАТА	451

Љиљана Ђурчић: ЗРНА МУДРОСТИ	459
Александра Илић: ШТА И КАКО УЧИМО, НАПРАВЉЕНИМ ИЗМЕНАЋУЈЕМО	464
Весна Минић, Марија Јовановић: УЛОГА ВАСПИТАЧА У СТВАРАЊУ ПАРТНЕРСКИХ ОДНОСА У ПРЕДШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ	468
Група аутора: У ЗДРАВОМ ТЕЛУ ЗДРАВ ДУХ	477
Саша Костић, Игор Станојевић: ПЛИВАЊЕ НА СПЕЦИЈАЛНОЈ ОЛИМПИЈАДИ	483
Игор Станојевић, Дејан Миленковић: МЕТОД „СТАНИЦА“ У НАСТАВИ ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА	489
Драгутин Рајић: ОЛИМПИЈСКИ ШАМПИОН СА ЈУБИЛАРНИХ ОЛИМПИЈСКИХ ИГАРА У АТИНИ	498
Милица Вучуровић: ДЕТЕ И ИНТЕРНЕТ У ВРЕМЕНУ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ	507
Радован Станојевић: ШКОЛА, ДРУШТВО И ДЕЧЈЕ ЛИКОВНО СТВАРАЛАШТВО	513

5. ВЕРА И РЕЛИГИЈСКИ САДРЖАЈИ У ВАСПИТАЊУ И ОБРАЗОВАЊУ ДЕЦЕ

Мирјана Марковић: ВЕРА И РЕЛИГИЈСКИ САДРЖАЈИ У ВАСПИТАЊУ И ОБРАЗОВАЊУ ДЕЦЕ МЛАЂЕГ ШКОЛСКОГ УЗРАСТА	519
Бошко Миловановић: ВЕРСКО ОБРАЗОВАЊЕ КАО НУЖАН ДЕО ЦЕЛОВИТОГ ОБРАЗОВАЊА И ПРЕДУСЛОВ РАЗВОЈА ЦЕЛОСНЕ ЛИЧНОСТИ	525
Ивана Раичевић, Наташа Ђорђевић, Виолета Николић, Милена Станковић: ТРАДИЦИЈА ЗА БУДУЋНОСТ	531
Енвер Ујкановић: ВЕРСКА НАСТАВА КОД ПРИПАДНИКА ИСЛАМА НА ЈУЖНОСЛОВЕНСКИМ ПРОСТОРИМА	537
Зорица Ђурић, Невенка Поповић: ТРАДИЦИЈА У РАДУ СА ДЕЦОМ	544
Амир Даутовић: ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НАСТАВЕ НА БОСАНСКОМ ЈЕЗИКУ У САНЦАКУ	549

6. СВЕТ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА ЗА ДЕЦУ И/ИЛИ ОДРАСЛЕ

Бранкица Бојовић: УСВАЈАЊЕ КОНТРАСТИВНИХ ЕНГЛЕСКИХ ДИСКУРСНИХ ФИЛЕРА И ЊИХОВА СИНТАКСИЧКА СТРУКТУРА	557
Предраг Јашовић: МОТИВ БЛИЗАНАЦА КАО ТЕМАТСКА ОКΟΣНИЦА СТВАРАЛАЧКОГ ПОСТУПКА МИЛУТИНА ЂУРИЧКОВИЋА	564
Мирјана Стакић: УЛОГА И ЗНАЧАЈ СТИЛСКИХ СРЕДСТАВА У ОТКРИВАЊУ СВЕТА КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА	571
Весна Тодоров: МОГУЋИ СВЕТОВИ У БАЈКАМА ГРОЗДАНЕ ОЛУЈИЋ	580
Анђелка Лазич: НАРОДНА И ИНСТИТУЦИОНАЛИЗОВАНА ВЕРА И ОБИЧАЈИ ЛАЗАРЕВИЋЕВИХ ЈУНАКА СУ ЖИВА ЦРКВА	586
Ружица Јовановић: СВЕТ ОДРАСЛИХ И СВЕТ ДЕЦЕ У РОМАНИМА БРАНКА ЋОПИЋА И ЊИХОВА АКТУЕЛНОСТ У САВРЕМЕНОМ ВАСПИТАЊУ	596
Тамара Грујић: НИКОЛА ЦВЕТКОВИЋ КАО МЕТОДИЧАР И ПОЕТИКОЛОГ	602
Војо Ковачевић: ВАРЉИВА ЈЕДНОСТАВНОСТ ПОЕТСКОГ ИСКАЗА МИРОСЛАВА АНТИЋА	608

Биљана Самарџић, Далиборка Шкипина: УЛОГА И ЗНАЧАЈ ШТАМΠΑРСТВА У ПРОСВЈЕТНОМ И ШКОЛСКОМ РАДУ СРБА	612
Соња Новотни, Михајло Марковић: ГОРЕЊСКОТО НАРЕЧЈЕ НАСПРЕМА ЦЕНТРАЛНО-МАКЕДОНСКИТЕ ГОВОРИ	618
Јованка Денкова, Махмут Челик: ДНЕВНИКОТ ВО МАКЕДОНСКАТА ПРОЗА ЗА ДЕЦА И МЛАДИ	626
Махмут Челик, Јованка Денкова: КАКО НАСТАЈЕ ПРИЧА ЗА ДЕЦУ	634
Ана Стишовић Миловановић: АРХЕТИПОВИ У КЊИЖЕВНОСТИ ЗА ДЕЦУ	639
Јелена Вељковић Мекић: ОДРАСТАЊЕ КРОЗ ПЕСМЕ „ПЕРО ЗУБАЦ О“ ..	645
Снежана Перишић: ИСТРАЖИВАЧКИ ЗАДАЦИ ПО НИВОИМА СЛОЖЕНОСТИ У ИНТЕРПРЕТАЦИЈИ РОМАНА <i>МАЛИ ПРИНЦ</i> АНТОАНА ДЕ СЕНТ ЕГЗИПЕРИЈА	654
Бранка Мандић, Снежана Прелић: СВЕТ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА ЗА ДЕЦУ	659
Дражен Јашовић: ТОЛКИН У СРЕДИШТУ ТУМАЧЕЊА, ЧИТАЊА И ПРИПОВЕДАЊА	665
Снежана Милојевић: ПРОБЛЕМ ПЕСНИЧКОГ НАДАХНУЋА И ОРИГИНАЛНОСТИ У ПОЕТИКАМА ХУМАНИЗМА И РЕНЕСАНСЕ	676
Милутин Ђуричковић: АВАНТУРЕ НАПУШТЕНОГ ДЕЧАКА	686
Биљана Ристић: КЊИЖЕВНИ ТЕКСТ У НАСТАВИ ФРАНЦУСКОГ ЈЕЗИКА НА РАНОМ УЗРАСНОМ НИВОУ	690
Софија Калезић: НАСТАВНО ПРОУЧАВАЊЕ РОМАНА „ПИПИ ДУГА ЧАРАПА	693
УПУТСТВО САРАДНИЦИМА	699

ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ НА ВОСПИТУВАЧОТ (Посебен осврт на ситуацијата во Република Македонија)

Апстракт: *Постојаните промени во науката, технологијата, културата, економијата, политиката, неминовно наложуваат внесување на промени во воспитанието и образованието. За да може воспитно-образовниот систем да биде усогласен со барањата на современото општество потребно е постојано унапредување на квалитетот на наставниот процес преку воведување на иновации и преку професионален развој на воспитувачите, кој се однесува на постојано развивање на нивните знаења, вештини и способности во склад со современите текови во педагошките и технолошките достигнувања. Во трудот е укажано на потребата од квалитетен кадар во предучилишните установи, кој се треба континуирано да вложува во својот професионален развој преку различни модели на стручно усовршување. Посебен осврт во трудот е дадено на професионалниот развој на воспитувачите во предучилишните установи во Република Македонија.*

Клучни зборови: *професионален развој, воспитувач, предучилишно воспитание и образование.*

ВОВЕД

Предучилишните институции се првата алка во систематското воспитување на децата. Планско организираното предучилишно воспитание и образование влијае на детскиот развој насочувајќи го развојот на особините на личноста, творештво, креативност, интереси, способности, самодоверба, самостојност и самоиницијативност.

Во градинката детето треба да се чувствува сигурно и прифатено за да може безбедно и релативно самостојно да го истражува светот околу себе стекнувајќи позитивни искуства што ќе се одразуваат низ склоноста и способноста за активно учествување во животот и работата на колективот каков што го претставува воспитната група во предучилишната установа. Ваквата правилна насоченост е од особена важност за формирањето слика за себе, преку која се поставуваат и основите за понатамошен развој на особините на личноста преку кои се формираат атрибутите: креативен, хуман, слободен.

Општествено-педагошките искуства покажуваат дека организираната воспитно-образовна дејност со предучилишните деца дава позитивни резултати во насочувањето и развојот на интересите на личноста. Децата кои се опфатени со предучилишна установа поуспешно се прилагодуваат во училиште, имаат

побогато емоционално и социјално искуство, различни интереси, склоности, творечки способности, позитивни навики и умеења.

Имајќи ја предвид значајноста на предучилишната установа за правилен раст и развој на децата важно е посебно внимание да се посвети и на улогата на воспитувачите во тој процес, на нивната оспособеност за изведување на воспитно-образовната активност, како и способностите да ги следат постојаните промени кои се случуваат во доменот на реализирање на воспитно-образовната активност во градинките.

Потреба од квалитетен кадар во предучилишни установи

Квалитетна воспитно-образовна установа не може да се замисли без квалитетен и одговорен воспитно-образовен и раководен кадар.

Во нашата земја воспитувачите своето иницијално образование го стекнуваат на трите Педагошки факултети, лоцирани во Штип, Скопје, Битола, на Филозофски факултет во Тетово и на Институт за педагогија, Филозофски факултет Скопје, каде освен теоретското знаење од повеќето педагошки, психолошки, природно-математички и стручно-уметнички предмети, своето знаење го надополнуваат и преку методичка и практична настава во предучилишните установи.

Меѓутоа за да можат воспитувачите да ја подобрат својата работа, не е доволно само знаењето кое го стекнале на факултет, туку потребно е континуирано да се образуваат, да ги познаваат и следат најновите стручни и методички достигнувања, како и достигнувањата од областа на технологијата. Истовремено во секоја предучилишна установа потребно е да постои систем за поддршка на професионален развој на вработените. Воспитувачите и предучилишните установи треба постојано да ги анализираат предизвиците во работата со кои се среќаваат, да имаат пристап до знаењата за тоа како на најдобар начин може да ги надминат предизвиците и да добиваат специфична поддршка од надлежните институции соодветна за нивните потреби.

Во севкупното изградување на личноста на воспитувачот (од иницијално образование до секојдневниот работен ангажман во детската установа) влијаат повеќе фактори, почнувајќи од самата индивидуа и неговата развиена свест за потребата од постојано надградување на своите знаења, умеења и вештини, надополнето со поддршката и барањата на самата институција, како и на самата држава. Само со цврста верба во постојано подобрување на својата работа, подготвеност за прифаќање ризици и промени, постојано истражување и прифаќање нови методи кои се покажале успешни во практиката, тимска работа, отвореност и излегување во пресрет на потребите на корисниците, отвореност за соработка и отвореност кон поблиската и пошироката заедница може да се дојде до унапредување на воспитно-образовната работа.

Кадарот кој работи со децата од предучилишна возраст мора да биде стручно оспособен за задачите кои ги извршува. Тој, исто така, мора постојано да се усовршува и оспособува за нови содржини и методи за работа со децата. Во својата секојдневна воспитно-образовна работа воспитувачите и другите стручни лица кои работат во предучилишната установа, мора да бидат водени од следниве начела: (Национална програма за развој на образованието).

Одговорност – што подразбира постојана обврска на децата да им се создадат најдобри можни услови за нивниот целокупен развој.

Квалитет – постојан стремеж да се подобруваат условите за учење и развој на децата.

Иницијативност – како особина која заедно со креативноста и желбата за внесување иновации треба да бидат постојани двигатели кон подобрување на воспитно-образовната работа, при што постојат можности за максимално искористување на креативните потенцијали на секој поединец.

Професионален развој на воспитувачот

Брзиот развој на науката и научните достигнувања придонесуваат знаењата и способностите кои се стекнати со формалното образование на факултет брзо да застаруваат, така да нужно се наметнува потребата од квалитативни промени кои ќе можат успешно и целисходно да дадат одговор на новите барања, потреби и услови, со цел успешно да ги изведуваат своите професионални задачи бидејќи образованието на воспитувачите е процес кој трае цел живот. Последиците од тие промени во областа на предучилишното образование и воспитание се особено значајни. Воспитувачите се ставаат во нови улоги кои треба да придонесат за нивна поуспешна работа, поефикасно учење, интензивна комуникација во работата со децата. Оттаму се наметнува и потребата за континуирано професионално, стручно-методско усовршување на воспитувачот.

Постојаното професионално усовршување на воспитно-образовниот и раководниот кадар мора да биде сфатено како процес кој за своја крајна цел има подобрување на воспитанието и образованието на сите деца. Еднаш стекнатата диплома не смее да биде гаранција за постојано вработување, туку потребно е проширување на еднаш стекнатите знаења со нови искуства и информации кои ќе помогнат во развивањето квалитетен пристап и сфаќање на воспитно-образовната практика (Национална програма 2005-2015).

Оттука и образовните реформи кои што се превземаат во многу развиени земји и земјите во развој, особено во последните 10-тина години, се фокусирани токму на развојот на наставниот кадар. Според Алибабиќ (Alibabić, 2005, Kaganas, Rarić, Jašić, 2010) под професионален развој се подразбира усовршување на професионалните компетенции по вклучувањето во процесот на работа. Во таа смисла, професионалниот развој на воспитувачот опфаќа стручно усовршување преку неформалните форми – in-service образование (INSET), формални форми- мастер, специјалистички и докторски студии и преку работното искуство.

Професионалниот развој, во основа е процес на унапредување на вештините и компетенциите со цел да се унапреди квалитетот на воспитно-образовниот процес, како и развојот и постигнувањата на децата. Професионалниот развој е долгорочен интегративен процес во текот на кој, преку учење, практична работа и истражувачка дејност, се развиваат и унапредуваат знаењата, вештините и способностите на поединците. Поаѓајќи преку овој процес, воспитувачот станува практичар кој размислува и во склад со

своите потреби и потребите на градинката си ги поставува целите на својот професионален развој.²⁸

Професионалниот развој може да се сфати и како „сума на сите формални и неформални искуства и учење во текот на целокупната кариера на секој воспитувач, од моментот на стекнување на диплома до пензионирање“ (Fulan, 2001) и му помага на воспитувачот да развие „нови квалитети во сфаќањето на педагогијата и сопствената пракса и постојано да ги проширува и збогатува своите знаења и вештини“. (Rangelov-Jusović, 2011)

Постојаното стручно усовршување е дел од образованието на секој педагошки работник. Стручното усовршување е наменето пред се за подобрување на работата, дополнување на знаењето и на стручната компетентност. Воспитувачите се запознаваат со нови и алтернативни методи и форми на работа, нови содржини, нови погледи за развојот на детето, разни начини за поттикнување на детскиот развој, нови технологии и др. (Vodopivec, 2012)

Без образовани воспитувачи, нивните способности и вештини, мотивација и проширени индивидуални и професионални функции не може да се развиваат и самите воспитно-образовни установи. Во зависност од начинот и квалитетот на стручното усовршување на воспитувачите зависи и прогресијата на педагошката пракса во градинката. Резултатите од бројни истражувања укажуваат дека современите промени во општеството и образованието, како негов сегмент, значајно ја менуваат и унапредуваат организацијата на учење и настава. Вложувајќи во себе, било да е збор за самоиницијативно стручно усовршување или иницирано од страна на институцијата во која работи, воспитувачот развива компетенции кои му се неопходни за успешно изведување на неговата педагошка работа. Развивајќи ги тие нови компетенции воспитувачот ја проширува својата „моќ“ која му гарантира опстанок во струката, бидејќи секое развиено општество се потпира на човечките ресурси кои се клучни за просперитет на поедини негови гранки, а во случајот предучилишното воспитание и образование. (Мићановић, 2012).

Системот на стручно усовршување, како составен дел од образовниот систем, е под силно влијание на контекстот во кој се одвива целокупната образовна политика која ги одредува насоките и ги дефинира целите и принципите на предучилишното воспитание и образование, донесува законски и подзаконски акти и ја дефинира улогата на воспитувачот, внатре во тој систем.

Целта на професионалното усовршување на воспитувачите да се стекнат со нови знаења, способности и вештини, навики, ставови и да ја надградат постојната диплома стекната на факултет. Тоа е задолжително од причина што во пракса имаме случаи кога дел од воспитувачите во текот на своето школување не стекнале знаење кое е неопходно за воспитание и образование во предучилишната установа.

Во земјите со успешни образовни системи на воспитувачите на располагање им се различни можности за професионален развој, кои се достапни независно од нивните финансиски можности. Времето поминато на обуки за

²⁸ Profesionalni razvoj na nivou predškolske ustanove, priručnik za predškolske ustanove, Odsjek za kontinuirani profesionalni razvoj, Zavod za školstvo, Crna Gora, 2009.

подобрување на работата на училиштето се смета како работно време, а често постојат определби за минимум задолжително време поминати на обуки во определен временски период.

Модели/ начини преку кои може да се оствари професионалниот развој на воспитувачите

Професионалниот развој на воспитувачите за да биде континуиран процес, тој мора да се одвива и во предучилишната установа, преку најразлични видови на активности. Постојат повеќе модели на професионален развој, а кој ќе биде оптимален зависи од контекстот во кој ќе се спроведе соодветниот модел. Не постои еден, најдобар модел кој секаде може да се примени. Секоја градинка и нејзините вработени треба да ги проценат своите потреби, својата досегашна пракса и врз основа на тоа да изберат соодветен модел кој ќе биде ефикасен во тој контекст.

Истовремено професионалниот развој подразбира и соработка со различни институции: факултети, истражувачки институции, владини независни експерти или невладини институции и сл., кои може да придонесат за образование и развој на воспитувачот. (Rangelov-Jusović, 2011). Најчесто применувани модели/ начини за реализирање на професионалниот развој на воспитувачите се следниве²⁹:

- Самообразование – Тоа е организиран и планиран облик на учење, не наметната, субјективна активност со објективна и оправдана цел. Самообразование не претставува избор помеѓу понудени готови можности, туку слободно делување во професионалната сфера со цел проширување на стручните, методичките, теориските и практичните видици. Воспитувачот самостојно ги утврдува целите на учењето, изнаоѓа извори за учење, одбира стратегии и патишта за учење, користи литература од различни области според неговите потреби и можности и самоиницијативно се вклучува во различни форми на формално и неформално образование.
- Програми за постојано стручно усовршување кои се изведуваат преку изведување на обуки;
- Преку акредитирани програми на високообразовните институции како форма на доживотно учење;
- Научни и стручни собири (конгреси, конференции, советувања, симпозиуми, тркалезни маси, трибини);
- Стручни и студиски патувања.

Осврт кон полето на професионалниот развој на воспитувачот во Македонија

Во Македонија воспитувачите се обврзани професионално да се усовршуваат, но не постојат специфични барања во врска со обемот и интензитетот на обуките. За учествата во различни активности од професионалниот развој, во предучилишните установи постои *досие (портфолио)* за секој воспитувач.

²⁹ Pravilnik o stalnom stručnom usavršavanju isticanju zvanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika, 2012.

Досието (портфолио) е средство со кое се промовира квалитетно поучување и документирање на напредокот во поучувањето и професионалниот развој, тоа претставува креативен начин на сумирање на постигнувањата и на воспитувачите им дава можност за рефлексивна на односот со децата, стратегиите кои ги користи, алтернативните методи на поучување и стратегии на следење и проценување. Во него треба да се најдат сите постигнувања на воспитувачот, кои говорат за неговата креативност и неговото залагање за унапредување на сопствената пракса.

Со последните законски измени, се налага професионалниот развој на воспитувачот да биде континуиран процес. Преку учеството во различни активности на професионален развој и добивањето на докази (потврди за учества, сертификати и сл.) тие го дополнуваат своето професионално досие и стекнуваат услови за добивање на едно од повисоките звања. Системот на повисоки звања има улога на мотивирачки фактор чија крајна цел е подигање на квалитетот на воспитно-образовната работа и во согласност со тоа, и вкупно напредување и развој на децата. Воспитувачите кои се носители на тие повисоки звања ќе имаат и можности да го поддржуваат и покренуваат професионалниот развој во предучилишната установа, па и пошироко (можат да бидат ментори – на студенти и воспитувачи-почетници, тренери во системот, тренери на ниво на својата установа, членови на тимот за професионален развој и сл.).

Според Законот за заштита на децата на Република Македонија вработените во установа за деца во текот на својот работен век се должни перманентно стручно да се усовршуваат во согласност со потребите на установата за деца. Начинот на стручно усовршување на вработените е пропишан од страна на министерот (член 146). Воспитувачот во јавна детска градинка може да напредува во звањата воспитувач-ментор и воспитувач-советник.

Во доменот на самообразование на воспитувачите во Република Македонија им се нудат можности самите воспитувачи да го продолжат своето образование на втор циклус на студии на сите државни Педагошки (наставнички) факултети и трет циклус на студии на дел од државните Педагошки факултети. Главна цел на оваа форма на самообразование на воспитувачите е истите да се стекнат со компетенции, знаења и способности за:

- реализирање на научно-истражувачки и апликативни проекти во областа на раниот детски развој;
- вреднување на квалитетот на воспитно-образовната работа во детската градинка;
- различните воспитно-образовни пристапи со децата во предучилишниот период;
- меѓународните и националните стандарди за рано учење и развој кај децата од 0 до 6 години;
- третманот на детето и детството од аспект на конвенцијата за заштита на правата на децата;
- сензибилитет за значењето на семејството во воспитувањето на детето (<http://fzf.ukim.edu.mk/files/00vtorciklusceli/Pedagogija%20-%20priracnik.pdf>)

На планот на професионално напредување на воспитувачите актуелни се повеќе обуки, работилници кои се спроведуваат во предучилишните установи. Во последниот период одржани се обуките за водење на новата педагошка документација во градинките. За таа цел во повеќето градинки, на барање на воспитувачите се реализирани ваков тип на обуки со цел воспитувачите да се запознаат со начините на кои треба да се пополнува новиот *дневник за воспитна група*.

Како претходница на ова беа бројните обуки, предавања од страна на Министерството за образование организирани со цел изготвување и примена на Стандардите за ран детски развој, изработени со цел да се подобри квалитетот на рано учење кај децата на возраст од 0 до 6 години во Македонија.

Како еден од начините на кој државата се обидува да го поттикне професионалниот развој на воспитувачите и негователите во градинките во нашата земја е имплементацијата на Законот за лиценцирање. За таа цел при Министерството е формирана комисија за издавање, обновување, продолжување и одземање на лиценци за работа на лица кои се вклучени во системот за згрижување и воспитание на деца од предучилишна возраст, на директори на установи за деца, како и на лица кои се заинтересирани да се вклучат во системот за згрижување и воспитание на деца од предучилишна возраст. Оваа комисија врши проверка на примената на стручните знаења.

На иницијатива на Министерството за труд и социјална политика, со цел подигање на квалитетот на работа на воспитувачите и негователките во предучилишните установи, изминатиов месец беа спроведени тестирања со цел добивање на лиценца за работа на стручни работници/стручни соработници, воспитувачи и негователи во установи за деца. Овие лиценци имаат трајност од пет години, а по тој период воспитувачите задолжително мора да ја обноват својата лиценца. За да може да ја обноват својата лиценца за работа како воспитувач, тие треба да бидат активни на полето на своето стручно усовршување, и тоа воспитувачот да има посетено најмалку 20 часа едукација за воспитувач во овој период. (Закон за заштита на децата, член 179)

Изведувачето на практичната настава е еден од најважните сегменти во процесот на почетното образование и оспособување на идните воспитувачи и за таа цел беше изработено *Упатство за изведувачето на практична настава на студентите од наставничките факултети*, од страна на тим на наставен кадар од државните наставнички факултети во РМ, во соработка со МОН и БРО. Упатството е во функција на водич во процесот на остварување на практичната настава за сите засегнати страни (воспитувачи, наставници, педагози) кои се вклучени во процесот и има цел да придонесе за подобрување на изведувачето на практичната настава. По изработката на ова упатство, беа спроведени обуки за воспитувачите во детските градинки од страна на тимот кој учествуваше во неговото изработување, со цел тие подобро да се запознаат со надлежностите кои ги имаат доколку исполнат одредени услови за да бидат ментори на идните воспитувачи.

Заклучок

Стручното усовршување денес повеќе не се смета за желба, туку потреба без која не може да се опстане во струката. Секоја предучилишна установа, согласно нејзините потреби и приоритети, треба да развива навика и култура која

ќе биде насочена кон постојано поттикнување и стимулирање на нејзиниот квалитет, квалитетот на своите вработени, негување и подржување на тимската работа, создавање на услови за континуиран и плански насочен професионален развој на сите вработени, како и следење на резултатите од тој напредок.

За да се биде успешен воспитувач, покрај задолжителните законски норми кои треба да се исполнат за вклучување и работа во предучилишната установа, особено важно е самите воспитувачи да работат на планот на својот личен професионален развој и да бидат свесни за потребата од нивно самообразование со цел да придонесат за правилен развој на детската личност.

Анализата на моменталната состојба на планот на професионален развој на воспитувачот во Република Македонија покажува дека сега се преземаат првите чекори на посистематско вложување и организирање на професионалниот развој на воспитувачот. Ова укажува на согледување на значењето на предучилишното воспитание за целокупниот развој на децата, а вложување во квалитетен кадар е еден од условите да имаме квалитетно предучилишно воспитание и образование.

Литература

1. Кузмановска, Б. (2010). *Професионален развој на воспитувачот во современата детска градинка* (магистерски труд), УГД: Штип.
2. Мићановић, В. (2012). *Допринос стручног усовршавања развоју идентитета васпитача*, Зборник радова са Седмог симпозијума са меѓународним учешћем „Васпитач у 21. веку“, Алексинац.
3. Национална програма за развој на образованието во Република Македонија 2005-2015, Министерство за образование и наука на Република Македонија.
4. Петрова Ѓорѓева, Е. (2011). *Мотивираноста на наставникот за самообразование и професионален развој*, Педагошка ревија: Научно списание за образовни прашања (1-2). pp. 53-61.
5. Pešikan, A. Ž. (2002). Professional development of teachers: What's new in it?. *Hemijski pregled*, 43(5), 115-120.
6. Pravilnik o stalnom stručnom usavršavanju i sticanju zvanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika, Retrieved from: http://inkluzivno-obrazovanje.rs/files/Pravilnik_strucno_obrazovanje.pdf
7. Profesionalni razvoj na nivou predškolske ustanove, priručnik za predškolske ustanove, Odsjek za kontinuirani profesionalni razvoj, Zavod za školstvo, Crna Gora, 2009.
8. Profesionalni razvoj na nivou škole, priručnik za škole, Podgorica, septembar 2008.
9. Karanac, R., Papić, M. Ž., Jašić, S. (2010). Profesionalni razvoj nastavnika u funkciji unapređivanja kvaliteta obrazovno-vaspitnog procesa, *Нова школа* бр. VII, Педагошки факултет, Бијељина.
10. Компетенције васпитача у служби unapređivanja дејје комуникације, Retrieved from: <http://blog.nsprogrou.edu.rs/kompetencije-vaspitaca-u-sluzbi-unapredivanja-decije-komunikacije/>
11. Rangelov-Jusović, R. (2011). *Profesionalni razvoj odgajatelja – kako realizovati sopstvene potencijale*, Kvalitet predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini, Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, Sarajevo, Retrieved from: <http://www.erisee.org/downloads/2013/2/bh/Report%20on%20quality%20of%20preschool%20education%20in%20B&H%202011%20BH.pdf>

12. Vodopivec, L. J., (2012) Neka gledišta stalnog stručnog usavršavanja odgojitelja predškolske djece u sloveniji, *Metodički obzori*, Vol.7(2012)3 No.16.
13. Анализа на политиките и праксата на професионалниот и кариерниот развој на наставниците во република Македонија, МЦГО, 2013.
14. Законот за заштита на децата, февруари 2013.

Despina Sivevska, Jadranka Runčeva

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF THE EDUCATOR
(Special review on the situation in the Republic of Macedonia)

Abstract: *The permanent changes in science, technology, culture, economy, politics, inevitably impose changes to be input in the upbringing and education. In order to be in compliance with the requirements of the modern society, the educational system needs to be in constant improvement of the quality of the teaching process through the introduction of innovations, through the professional development of the educators, which refers to the permanent development of their knowledge, skills and abilities in line with the modern trends in the pedagogical and technological achievements. In this paper we have pointed out the pre-school institutions need for quality staff, a staff who needs to invest permanently in its professional development through various models of professional development. Special emphasis in this paper is given to the professional development of the educators in the pre-school institutions in Republic of Macedonia.*

Key words: *professional development, educator, preschool upbringing and education.*